

Г. А. Сеитова

Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар
және әлем тілдер университеті, Қазақстан, Алматы қ.
e-mail: gaukhar1306@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0001-5659-1821>

ТЕХНИКАЛЫҚ МАМАНДЫҚТАР СТУДЕНТТЕРІНЕ ҚЫТАЙ ТІЛІ ИЕРОГЛИФТЕРІН ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Берілген мақалада бүгінгі заман талабына сәйкес қытай тілін оқыту өзектілігі жайлы мәлімделеді. Себебі қазіргі таңда Қытай тілін үйренушілер саны күн сайын арта түсуде, ол аталмыш елдің экономикалық және саяси жағдайының тұрақтылығының көрсеткіші. Дегенмен, қытай тілін оқыту әдістемесі тікелей қытайтанушы, аудармашы және тіл мамандарының сұраныстарын қанағаттандыру фокусынан қарастырылып келеді, ал тілді жекелеген мамандықтар бойынша немесе тілдік емес мамандықтар бойынша оқыту әдістемесі зерттеуді талап етеді. Сондықтан аталған мақала шеңберінде техникалық мамандықтар студенттеріне қытай тілінің иероглифтерін үйрету аспектісі қарастырылады.

Зерттеудің мақсаты қытай тілі иероглифтерінің шеттілдік білім беру аясында сөйлеу әрекетінің түрлері – жазылыммен жұмыс барысында кешенді, әрі тиімді үйретудің жолдарын анықтау болып табылады. Жазылуы таңбалардан құралған қытай иероглифтерінің жасалу түрлері, құрылу жолдары, жазылу реттілігін игерту ерекшеліктері мақалада қамтылған. Практикалық сабақ барысында қытай иероглифтерін түсінуге бағытталған әдістер және меңгеруге қатысты орындалатын рецептивті, репродуктивті және продуктивті жаттығу түрлері келтірілген. Сонымен қатар, маңыздылығы жоғары қытай иероглифтерін неғұрлым жылдам есте сақтау тәсілдері сауалнама тәсілі арқылы анықталған. Осылайша, аталмыш мақала өнімді нәтижеге жету мақсатында техникалық мамандықтар студенттеріне қытай тілі иероглифтерін үйретудің тиімді әдіс-тәсілдерін айқындауға бағытталған.

Түйін сөздер: техникалық мамандықтар, қытай тілі, қытай иероглифтері, оқыту әдістері, оқыту мәселелері, сөйлеу әрекеті түрі – жазылым.

G. Seitova

Abylai Khan Kazakh University of International Relations and World Languages, Kazakhstan, Almaty
e-mail: gaukhar1306@mail.ru

Problems of teaching Chinese characters to technical students

The relevance of teaching Chinese in accordance with modern requirements get covered in this article. Because nowadays the number of Chinese language learners is increasing day by day, which is an indicator of the stability of the economic and political situation of the country. Nevertheless, the methodology of teaching Chinese is considered directly from the focus of meeting the needs of Chinese scholars, translators, and linguists, and the methodology of teaching the language in individual professions requires study.

The purpose of the study is to identify ways of effective and integrated learning in the process of working with writing - types of speech activities in the framework of foreign language education of Chinese characters. Types of creation, methods of creation, peculiarities of mastering the sequence of writing Chinese characters, the spelling of which consists of symbols, are covered in the article. The hands-on session provides methods for understanding Chinese characters and the receptive, reproductive, and productive types of exercises that are performed in relation to learning. In addition, faster ways to memorize Chinese characters of high significance are determined by the survey method. Thus, this article aims to identify effective methods and techniques of teaching Chinese characters to technical students in order to achieve productive results.

Key words: Technical specialties, Chinese language, Chinese characters, teaching methods, teaching problems, type of speech activity-writing.

Г. Сеитова

Казахский университет международных отношений и международных языков имени Абылай хана, Казахстан, г. Алматы
e-mail: gaukhar1306@mail.ru

Проблемы обучения китайским иероглифам студентов технических специальностей

В данной статье рассматривается актуальность обучения китайскому языку в соответствии с современными требованиями. Сегодня число изучающих китайский язык растет с каждым днем, что является показателем стабильности экономической и политической ситуации в стране. Однако считается, что методика преподавания китайского языка непосредственно удовлетворяет потребности китаеведов, переводчиков и лингвистов, а методика преподавания языка на отдельных специальностях или неязыковых специальностях требует дополнительного исследования. В связи с этим в данной статье рассматриваются проблемы обучения китайским иероглифам студентов технических специальностей.

Цель исследования – выявить виды речевой деятельности китайских иероглифов в контексте иноязычного образования – способы обучения комплексному и эффективному способу работы с письмом. В статье указаны типы построения китайских иероглифов, способ их образования, особенности порядка написания. В ходе практического занятия используются приемы, направленные на понимание китайских иероглифов и виды рецептивных, репродуктивных и продуктивных упражнений, выполняемых в связи с усвоением учебного материала. Кроме того, методом опроса были выявлены наиболее продуктивные способы запоминания китайских иероглифов. Таким образом, данная статья направлена на выявление эффективных способов обучения китайским иероглифам студентов технических специальностей с целью достижения продуктивных результатов.

Ключевые слова: технические специальности, китайский язык, китайские иероглифы, методика обучения, задачи обучения, вид речевой деятельности – письмо.

Кіріспе

Шетел тілдерін меңгеру қазіргі қоғамда үлкен маңызға ие тенденция. Әсіресе, ол сыры тереңде жатқан, игеруі күрделі, оқшауланған тілдер қатарына жататын – қытай тілі болса. Қытай тілін оқыту Қазақстанда да, жалпы әлем елдерінде де белен алуға, әрине бұл оңтүстіктегі көршіміздің экономикалық жағдайының ілгері болуының, онымен қоса еліміздегі ірі инвестордың бірі болуымен түсіндіріледі. Шикізат өндірісі бойынша да Қазақстанның ірі компанияларының құрамында, дәл осы ҚХР компанияларының болуы, болашақ инженерлердің қытай тілін кәсіби сипатта меңгеруінің артықшылығын көрсетеді. Дегенмен, техникалық мамандықтар студенттеріне шетел тілін үйрету мәселесі біршама қиындықтар тудырады, себебі, техникалық мамандықтарда оқитын студенттердің тілдік білімдері, мейлі ол өз тілі, мейлі шетел тілі болсын гуманитарлық бағытта оқитын студенттермен салыстырғанда төмен болып келеді. Бұл олардың тіл үйренуге қатысты сөйлеу мәдениеті, өз ойларын нақты, сауатты тұжырымдау, ғылыми әдебиеттермен жұмыс жасау, өз бетімен білім алу, өзін-өзі тәрбиелеу, өз-өзіне сыни көзқараспен қарау сынды қасиеттердің төмен болуы сияқты психологиялық жағдайларға байланысты жайт (Евдоксина, 2007) [1]. Онымен қоса, шетел тілі бойынша тілдік мамандықтарда оқитын студенттерге қарағанда

тілдік емес мамандықтарға бөлінетін сағат саны аз келеді. Сол себепті, қытай тілін шектеулі уақытта меңгерту мақсатында студенттерге қытай тілінің барлық аспектілері кешенді түрде оқытылады. Бұл дегеніміз, тілдік мамандық студенттеріне сияқты қытай иероглифтері, ауызша сөйлеу, тыңдалым, оқылым, Қытай мәдениеті, тарихы және т.с.с. аспектілер жеке дара пән ретінде өтілмейді (Тер-Минасова, 2000: 29) [2]. Оқытушы сабақ үстінде берілген тақырыпқа сай үздік дидактикалық шешімдерді пайдалана отырып студенттердің бойына барлық ақпараттарды меңгерте білу керек. Сондықтан қытай тілін тілдік емес мамандықтар студенттеріне, оның ішінде техникалық мамандықтар студенттеріне нәтижелі оқыту өзекті мәселе. Тілді кәсіби мақсатта меңгеру қарым-қатынас барысында мамандыққа қатысты іскерлік, кәсіби сөйлеуді, кәсіби терминологияны қолдана алу құзыреттілігін білдіреді.

Зерттеу әдістері

Белгіленген тақырыпты зерттеу мақсатында талдау жасау үшін әдістемелік, ғылыми, педагогикалық, практикалық оқулық түріндегі әдебиеттерге теориялық зерттеу әдістеріне жататын салыстырмалы талдау, анализ жүргізілді. Практикалық маңыздылығын айқындау мақсатында сауалнама, бақылау және рефлексия диагнос-

тика әдістері қолданылды. Техникалық мамандықтар студенттерінің сұранысқа ие болуының дәлелі ретінде олардың шетел тілін қытайлық әріптестерімен кәсіби қарым-қатынас жүргізе алатындай деңгейде, яғни шеттілдік кәсіби дағдыларды қалыптастыра отырып меңгеруі болып есептелінеді. Қытай тілін техникалық мамандықтар студенттеріне шетел тілі ретінде үйретуде бірқатар қиыншылықтар бар. Олар: әдістемелік жағынан қарастырсақ, тілдік мамандықтар студенттеріне арналып құрастырылған оқу құралдарының болуы, ал тілдік емес мамандықтарға арналған оқулықтардың саны жағынан өте аздығы және басым бөлігі экономистерге арналған бизнес қытай тілі, заңгерлерге, спортшыларға, аймақтанушыларға және ішінара медицина бағытындағы студенттерге арналып жасалуында, ал техникалық мамандықтар студенттеріне арналған қытай тілі оқулығының болмауы мәселе тудыруда; психологиялық жағынан инженерлік мамандықтар студенттерінің техникалық ойлау қабілетіне байланысты тілді сезіну қабілетінің төмен келуі олардың тілді меңгеруіне қиындықтар туғызады (Евдоксина, 2007) [1]; жеке тұлғалық ерекшеліктері тұрғысынан техникалық мамандық студенттері гуманитарлық бағыттар студенттерімен салыстырғанда қарым-қатынастың функционалдық лексикасын үнемі жеткілікті пайдалана бермейді, коммуникативті тапсырмаға сәйкес қарым-қатынас түрін дұрыс таңдамайды және тілдік құралдарды қолданудың дұрыстығына үнемі сенімді бола бермейді (Перчаткина, 2013:376) [3]. Сондықтан университет оқытушылары педагогикалық және психологиялық құрамдастарды ескере отырып, оқытудың ең пайдалы әдістемелік бағыттарын таңдауға мәжбүр.

Әдеби шолу

Шетел тілін білу әрдайым жаңа мүмкіндіктер ашады, көкжиектерді кеңейтеді, ал тілдік емес мамандықтардың студенттері үшін болашақ мамандығын игерудің қосымша мүмкіндігі болып көрінеді. Алайда, бұл сұранысты орындау оңай емес және қытай тіліне шетел тілі ретінде тән факторларды ескеретін болса, онда жағдай одан сайын шиеленісе, қиындай түседі. Бұл мәселені зерттеумен Қытай ғалымдары да, шетелдік ғалымдар да айналысуда. Қытай тілін тиімді, әрі нәтижелі оқыту әдістемесін құрастыру бойынша көптеген жылдар бойы зерттеу жұмыстары жүргізіліп келеді. Және бұл мәселемен келесі

қытайтанушы ғалымдар айналысқан: Ши Хуншэн, Демина Н.А., Гурулева Т.Л., Кочергин И.В., Кондрашевский А.Ф., Карапетьянц А.Н., Тань Аошуан, Задоев Т.П., Хуан Шиун, Задорожных Д.П., Лагер Н.Б., Масловец О.А., Халимова А.В., Ахметбек Г., Алиханқызы Г., Елубай А., Даулет Ф., Қалибекұлы Т. және т.б.

Катышев П. А., Мартемьянов Е. А. өз зерттеу жұмыстарында қытай иероглифтерін оқытуда мнемотехникалық тәсілді қолдануды ұсынады. Ол бойынша иероглифті құрылымына қарай жіктеп, есте сақтау үшін 4 кезеңнен тұратын мнемотехниканы қолдану керек. 1. Кодтау – өтілген иероглифті, таңбаны бейнеге ауыстыру, ақпарат визуалды анализатор жүйесінде есте сақталу үшін есте қалған ақпаратты қарапайым көрнекі бейнелерге түрлендіру керек. 2. Есте сақтау – бейнелерді байланыстыру. Ақпаратты бейнелерге түрлендіргеннен кейін оларды жасанды бірлестікке біріктіру қажет. Осы кезде мидағы бейнелер арасында бекіту процесі жүреді. 3. Ретті есте сақтау. Байланысқан бейнелердің өзара реттілігін сақтай отырып ақпаратты блокты қалыптастыру; 4. Байланыстарды нығайту – қалыптасқан ақпараттық блокты интервалды қайталау тәсілін қолдана отырып көп мәрте ойша қайталау (Катышев П.А., 2015:208) [4]. Ал, Задорожных Д.П. иероглифтерді құрылымына қарай ажырата отырып мағынасын түсінуді ұсынады. Мысалы, құрамында 巴 bā фонетигі бар иероглифтер 疤 bā «шрам», 爸 bà «әке», 吧 bā «бар» деп аударылады, бұл жердегі кілттер 耳 «ауру», 父 «әке», 口 «ауыз» деген мағынаны береді, яғни иероглифтің бейнесіне қарап оның мағынасын жорамалдап түсінуге болады, бірақ бұл әдісті барлық иероглифке қолдануға болмайды (Задорожных, 2014:182) [5]. Лелюх Ю.В. ғылыми мақаласында иероглифтердің дұрыс жазылу ретін сақтай отырып үйренуді оқытудың техникалық құрылғылары арқылы жүзеге асыруды ұсынады. Қазіргі интернет заманында иероглифтерді үйретуге арналған электронды сөздіктер түрлі вэбсайттар мен қосымшаларына арналып кең ауқымды аудиторияға бағытталып жасалған. Себебі иероглифті дұрыс қана бейнелеу жеткіліксіз болып табылады, міндетті түрде оларды салу барысында сызық реттілігі сақталуы маңызды (Лелюх, 2015: 586) [6].

Қытай тілі сино-тибеттік тілдік отбасы тобына жатады, он ресми тіркелген диалектік тобы бар, ресми, ақпараттық тілі путунхуа (普通话 pǔ tōng huà) болып есептеледі. Қытай жазуы – иероглифтік жазу. Қытай иероглифтері

тереңнен сыр шертетін қытайдың тұнып тұрған мәдениеті мен өркениетінің семантикалық, логикалық бейнесіндегі көрінісі. Қытайдың әр аймағында мекен ететін бір-біріне ұқсамайтын диалектілерде қарым-қатынас жүргізетін халықтар бірін-бірі осы иероглифтер, таңбалық жазулар арқылы түсініседі. Проваторова О.Н. еңбегінде иероглифтер өз бастауын қашан алғаны ғалымдарға әлі де беймәлім, осыдан төрт мың жыл бұрын Хуан Ди императоры кезінде пайда болған деген де жорамал бар, дегенмен, әр иероглифтің өз даму тарихы бар және бастапқыда пиктограммалар түріндегі таңбалар бірнеше дәуір бойы кезең-кезеңімен эволюциялық даму нәтижесінде қазіргі келбетіне ие болды делінген. Дәстүрлі форматтағы иероглифтер кейбір аймақтарда әлі де қолданылады және тарихи, әдеби жазбаларда да кездеседі (Проваторова, 2018:213) [7]. Просвиркина И.И., Стулей О.В. қытай иероглифтерін есте сақтау үшін «Mind map» тәсілін қолдануды ұсынады. Ол бойынша студенттер кілттерден құралған қарапайым иероглифтерден күрделі иероглифтердің жасалу жолдарын бір-бірімен байланысын түсініп сөздік қор қалыптастырудың тиімділігін айтады. Мысалы: 人 rén «адам» деген иероглифтен 人人 rén «бәрі», 众 zhòng «топ», 从 cóng «бойынша, содан бері т.с.с.» сөздері тарайды (Просвиркина, 2018:56) [8]. Көріп отырғанымыздай, қытай иероглифтері алфавиттік жазуға негізделген білім алушылар үшін меңгерілуі, когнитивтік концептуалды бейнесінің жадыда бекуі, семантикалық анализ жасалуы күрделі процесс. Қазіргі таңда, бүкіл әлем қытайтанушылары және қытайлық әдіскерлердің өздері де қытай иероглифтерінің шетелдіктер үшін үйренуі мен есте сақтау тәсілдерін зерттеудің өзектілігі арта түсуде.

Зерттеу нәтижелері мен талқылау

Қытай тілін, оның ішінде қытай иероглифтерін үйретудің тиімді әдістемесін зерттеу мақсатында, алдымен иероглифтің тарихы, құрылымы, түрі және қолданысы бойынша неғұрлым көп ақпарат сараптауға тырыстық. Қытай иероглифтерінің нақты саны белгісіз, бірақ сауаттылық белгісі 4000 – 5000 иероглифті құрайды. Бір иероглиф әдетте бір буынды, кей жағдайда бір сөзді білдіреді.

Қытай иероглифтерін жасалу түрлеріне қарай негізгі алты топқа бөліп қарастырамыз:

- Пиктограммалар (象形图- xiàng xíng tú) – бұл ежелден тасқа немесе тасбақа сауыттарына қашалып бейнеленген суреттерден бастау

алып туындаған иероглифтер, олардың қазіргі қалпы қарапайым идеограммалар болып табылады. Мысалы: күн 日 (rì), тау – 山 (shān), от – 火 (huǒ) және т.с.с.

- Қарапайым идеограммалар (指事-zhǐ shì) , бұл – анық фактіні білдіретін абстрактілі белгілер. Мысалы: бір – 一 (yī), екі – 二 (èr), үш – 三 (sān), үстінде – 上 (shàng), астында – 下 (xià) және т.с.с.

- Күрделі идеограммалар (会意字- huì yì zì) – екі немесе одан да көп қарапайым идеограммалардан құралған иероглифтер. Мысалы: ашық – 明 (míng) сөзі 日 (rì – күн) + 月 (yuè – ай), демалу – 休 (xiū) сөзі 人 (rén – адам) + 木 (mù – ағаш) деген қарапайым иероглифтерден құралған және т.с.с.

- Фоноидеограммалар (形声字- xíng shēng zì) – қазіргі қытай тілі қолданысындағы иероглифтердің 80% пайызын құрайтын, иероглифтің мағыналық және дыбыстық компоненттерінің бірігуі арқылы жасалған иероглифтер. Мысалы: көл – 湖 (hú) сөзі мағыналық компонент 氵 (shuǐ-cy) және дыбыстық компонент 胡 (hú) деген иероглифтерден құралған және т.с.с.

- «Сырт бейнесі өзгерген» иероглифтер (专注 zhuān zhù) – бұл әр түрлі кезеңде, әр түрлі аймақтарда пайда болған сырт бейнесінің құрылымы мен дыбысталуы ұқсас иероглифтер. Олар иероглиф қолданысын басқа синоним иероглифпен түсіндіру үшін қолданылады. Дегенмен тек ежелгі мәтіндерде кездеседі, қазіргі қытай тілінің тек көнерген сөздерінде ғана өте сирек кездесетін иероглифтер. Мысалы: 考 (kǎo) 老 (lǎo) мағынасында түсіндірілуі мүмкін және т.с.с.

- Фонетикалық көшірме (假借 jiǎjiè) – бар иероглифтердің ішінен дыбысталуы жағынан бірдей, бірақ жаңа мағынаға ие иероглифтердің пайда болуы. Бұл да өте сирек кездесетін иероглифтер түрі. Мысалы: 来 (lái) ескі мағынасы бидай болса, қазіргі қолданыстағы мағынасы келу дегенді білдіреді және т.с.с. (Ши Хуншэн, 2015:316) [9]. Осы аталған алты топтың ішінде алдыңғы төртеуі ғана қазіргі қытай тілі қолданысында.

Иероглифтер қытай тілінің маңызды бөлігі және оларды тек оқып қана қоймай, жаза да білу керек. Қытай иероглифтерін дұрыс жазу нақты каллиграфия заңдылықтарына бағынатыны тағы бар, яғни алдымыздағы иероглифтің бейнесін дәлме-дәл қайталау жеткіліксіз болып табылады (Рубец, 2009: 111) [10]. Қытай елінде бұл жекелеген өнер түрі 书法 (shū fǎ) деп атала-

ды. Қытай иероглифтерінің сызықтарын сызу заңдылықтары бар, мысалы, сызық міндетті түрде солдан оңға қарай, жоғарыдан төмен, алдымен сыртқы шекарасының негізгі бөлігі содан соң ішкі жағы салынып барып шекарасы жабылып сызылады және қолымызды үзбей сызылған сызықтың жеке атауы бар (Малявин, 2000:379) [11]. Сызықтар өз алдына бірнеше категорияларға бөлінеді. Олар, негізгі сызықтар, ілмегі бар сызықтар, қисық сызықтар, қисық ілмегі бар қисық сызықтар. Мысалы, 点 dian – нүкте (交), 横 heng – солдан оңға (五), 竖 shu – жоғарыдан төмен (土), 撇 pie – солға қарай (九), 捺 na – оңға қарай (次), 提 ti – жоғары қарай (疲), 横沟 henggou – солдан оңға қарай үтірмен (彼), 竖勾 shugou (水) – жоғарыдан төмен қарай үтірмен және т.б.

Жалпы алғанда, қытай иероглифтері бейнелеуде қарапайым (独体字) және күрделі (合体字) болып екі түрге бөлінеді. Қарапайым иероглифтер бір ғана таңбадан құралады, мысалы 日 (rì) күн бір ғана таңбадан құралған қарапайым иероглиф, ал 明 (míng) ашық деген сөз 日 (rì – күн) + 月 (yuè – ай) деген екі таңбадан құралған күрделі иероглиф, бұл жерде 日 – кілт, 月 – негізгі иероглиф қызметін атқаруда. Қытай иероглифтерінің кілттері 汉字的偏旁部首 (Hàn zì de piān páng bù shǒu) бұл күрделі иероглифтерді құрайтын қарапайым элементтер. Кейде кілттерді радикалдар деп те атайды, осы кілттер арқылы қытай аударма сөздігімен жұмыс жасалынады. Олардың қолданыста ең кең таралған 214 түрі бар (Seitova, G, 2021:20) [12]. Сабақ барысында сөйлеу әрекетінің продуктивті түрі жазылымды игерту кезінде студенттерге алдымен, қытай иероглифтерінің негізгі сызықтары, содан соң иероглифтің мағынасын түсіндіретін иероглифтерді жіктеудің негізі болып табылатын және семантикалық мағынаға ие негізгі таңбалық белгі – графема түсіндіріледі. Осы кезеңде иероглифтік мәліметті неғұрлым тиімді меңгеру үшін иероглифтің қарапайым суреттен бүгінгі бейнесіне дейінгі эволюциясы, тарихы түсіндіріледі. Бұл үшін, қытайлық мамандар құрастырған иероглифтер мен графемалардың шығу тарихы жайлы бейнетаспа түріндегі мультимедиялық мәліметтер қолданылады. Сонымен қатар, транскрипциямен және транскрипциясыз иероглифтік карточкалар да белсенді түрде қолданылады. Оқытудың интерактивті әдістерін қолдану білім алушылардың материалды меңгеруін жеңілдетеді және оқу үдерісін жандандыра түседі (Демина, 2006:88) [13]. Қытай

иероглифтері алфавиттік жазудан мүлдем бөлек және иероглифтерді жазу кезінде креативтік ойлауға жауапты мидың оң жақ жарты шары дамиды, яғни иероглифтерді жаза білу студенттердің когнитивті-концептуалды мүмкіндіктерін арттырады.

Алайда, техникалық мамандықтарға бөлінетін сағат санының тапшылығына байланысты олардың әр қайсысының сызылу ретін, бейнесін жаттау талап етілгенімен, атауларын жаттау талап етілмейді. Дегенмен, практикалық тұрғыда тілге деген құштарлығы ерекше жоғары, тілдік икемі бар студенттер бұл тапсырманы өздігінен игеріп алатын жағдайлар кездеседі.

Қытай тілінде небәрі 421 буын бар, сөйлеу барысында біз сөз мағынасын тон арқылы ажыратсақ, оқу және жазу кезінде иероглиф арқылы ажыратамыз (Чжоу Юйгуан, 1989:387) [14].

Қытай иероглифтерін жаза, оқи, түсіне алу дан басқа тағы бір маңызды мәселе бұл жаттаған иероглифті есте сақтау. Қытай тілін оқитын шетелдіктер үшін бұл ең күрделі дағдылардың бірі, ал тілдік емес мамандықтар студенттеріне тіпті қиын. Негізінде иероглифтерді есте сақтау әдістері айтарлықтай көп, дегенмен қолданыстағы ең көп және нәтижелілеріне тоқтала кетсек:

1. 临摹 lín mó «қайталап жазу» әдісі. Бұл тәсіл мазмұны өткен иероглифті қайта-қайта бірнеше мәрте жазу, яғни қолыңызға қалам тиген кезде, қағаз бетіндегі қалаған жерге осы иероглифті автоматты түрде жазу дағдысына ие болғанша жазу.

2. Оқытудың техникалық құралдарын пайдалану әдісі. ХХІ ғасыр – техника мен технологиялар жетістігі заманының жемісі, бұрын соңды болмаған Қытай тілін оқу бойынша iOS, Android және жеке дербес компьютер сияқты портативті құрылғыларға арналған көптеген бағдарламалардың болуы. Мұндай бағдарламалардың артықшылығы уақыт пен қаражат үнемділігінде, кемшілігі вербальді қатынас болмауы және көптеген жағдайда аударма мен сөз қолданысына байланысты алынған ақпараттың басқа дерек көзі арқылы қайта тексеруді талап етуі.

3. Аудиоальді (дысыстау арқылы) есте сақтау. Міндетті түрде әр сөздің дыбысталуын тыңдап, есту керек. Иероглифті жазу барысында оның дыбысталуын қосарлап айту өте маңызды, бұл қытай сөздері мен сөйлеу әдебін қабылдауға бағытталған жадының аудиальді түрін дамытуға көмектеседі.

4. «Оқиға» әдісі. Бұл тәсіл мазмұны белгілі иероглифтерді қолдана отырып шынайы болма-

са құрастырылған оқиғалар желісін құрастыру арқылы есте сақтау. Бұл әдістің артықшылығы жатталған иероглифтердің басқа да жағдаяттарда қолданысқа түсу мүмкіндігін анықтау.

5. Жаңа сөздер бойынша карточкалар әдісі. Жаңадан өткен иероглиф көп уақыт талап етеді. Сондықтан жаңа сөздер бойынша олардың аудармасы мен транскрипциясы, графикалық бейнесі бейнеленеді. Бұл әдіс еске түсіру қабылетін арттырады (Лелюх, 2015: 586) [6].

Техникалық мамандықтарда оқитын студенттерге әр иероглифтің шығу тегі мен эволюциясын, тарихын түсіндіру уақыт тарапынан қиындық туғызады, дегенмен, студенттерге сабақ барысында жаңа иероглифтің дыбысталуын, аудармасын, жазылу ретін түсіндіру, қолданыс аясын кеңейту мақсатында студенттердің өздеріне оқиға құрастырту, үй тапсырмасына техникалық бағдарламаларды қолдана отырып, иероглифті бірнеше рет 2x2 шаршысында жазу және иероглифті қызықтыра отырып иллюстрациялау арқылы есте сақтау, сосын оны қайталап өздігінен жаза алу мүмкіндігі жақсы нәтиже беретін әдістердің бірі.

Студенттердің жаңа иероглифтерді меңгеру үшін келесідей жаттығулар орындалады:

1-жаттығу. Қытай иероглифтерін бір-бірімен сәйкестендіріңіз.

	Иероглифтің бірінші жартысы	Сызық арқылы сәйкестендіріңіз		Иероглифтің екінші жартысы	Иероглифті толығымен жазыңыз	Пиньинін жазыңыз
1	石		A	井		
2	孔		B	产		
3	闸		C	筒		
4	生		D	油		
5	唧		E	阀		

Берілген жаттығуда біз студенттерге кәсіби терминдерден құралған жаңа сөздерді табуды ұсынып отырмыз. Топтық жұмыс барысында студенттер сандарға тиісті әріптерді сәйкестендіреді, бұл өте қолайлы, әрі уақыт тарапынан тез.

2-жаттығу. Төменде берілген кәсіби термин пиньиндерінің иероглифтерін жазып шығыңыз.

Пиньин	Иероглиф	Аудармасы
1	2	3
shíyóu jǐng		
Tián		
Zuòyèyuán		

1	2	3
Gōngchéngshì		
yóuqì kāicǎi		
Xiāohàoliàng		

Бұл жаттығу барысында студенттер дыбысталуы естерінде қалған термин сөздердің иероглифтік жазылуы мен аудармасын нақтылай түседі.

Осы іспеттес жаттығулар студенттер бойында шеттілдік кәсіби құзыреттіліктің қалыптасуына апарады.

3-жаттығу. Берілген иероглифтерді қарапайым немесе күрделіге жіктеңіз.

生	
产	
井	
唧	
筒	

Бұндай жаттығулар иероглифтердің кілгі мен негізгі иероглифін ажыратуға үйретеді, иероглифтердің бір-бірімен семантикалық байланысын көрсетеді.

4-жаттығу. Мәтіндегі иероглифтердің жазылу ретін сақтай отырып көшіріп жазыңыз.

因中国国内管道出现应急工况，康采恩110亿合同下供气量由2300 万方/天调整为3710万方/天、康采恩200亿合同下供气量660万方/天不变。自收到函件起即刻执行，9月17日15:00（北京时间）前调整到位。

Осындай жаттығулар иероглифтердің сөйлемдегі орынтәртібі байланысын, грамматикалық құрылымдар қолданысын ажыратуға және есте сақтауға мүмкіндік береді.

Сабақ үстінде оқытушы өз кәсібилігіне қарай студенттерге иероглиф бойынша мүмкіндігінше көп ақпарат беруге тырысады. Ал, иероглифті естерінде сақтап қалу студенттердің жауапкершілігінде. Студенттердің қытай иероглифтерін есте сақтау үшін қай тәсіл қолданатынын, қай тәсіл неғұрлым қолайлы және нәтижелі екенін анықтау мақсатында Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университетінің студенттерінен төмендегідей жабық түрдегі сауалнама алынды. Сауалнамаға қытай тілін оқып жатқан 2-3-курсан 42 респондент қатысты.

1. Қытай иероглифін есте сақтау үшін қай тәсілді пайдаланасыз?

2. Бір иероглифті толық меңгеруге қанша уақыт жұмсайсыз?

3. Иероглифтің қолданыс аясын толығырақ білу үшін өз бетіңізше жаттығулар орындайсыз ба?

4. Пікіріңіз.

№	1-сұрақ	Жауаптары
1	Шаршыға жазу арқылы жаттау	18%
2	Ассоциация тәсілі	3%
3	Электронды қосымшаларды қолдану	9%
4	Диктант әдісін қолдану	3%
5	Карточка даярлау арқылы	5%
	Басқа	4%
	2-сұрақ	
1	1 минут	-
2	10 минут	6%
3	30 минут	15%
4	1-2 сағат	17%
5	Басқа	4%
	3-сұрақ	
1	Ия	10%
2	Жоқ	15%
3	Кейде	17%
	4-сұрақ	
	2 студент «Mind map» тәсілін, 2 студент жаңа лексикалық бірліктерді көзі түсетін жерлерге жазып қою арқылы есте сақтайтынын көрсетті.	

Алынған сауалнама нәтижелерінен көріп отырғанымыздай иероглифтерді есте сақтаудың қайталап жазу, яғни механикалық жады арқылы есте сақтау түрі студенттердің басым көпшілігі үшін тиімді тәсіл екені. Сонымен қатар, электронды қосымшалар арқылы да иероглифтердің жазу ретін түсіну және есте сақтау тәсілі қолжетімді және қолайлы екені анықталды. Ал, карточка даярлау әдісі иероглифті кілті мен негізгі бөлігін жіктеу арқылы жаттауға мүмкіндік береді. Диктант әдісі мен иероглифке бір оқиға сипаттау тәсілі де пайдалы екенін көрсетіп отыр.

Ал, иероглифті есте сақтау респонденттердің басым бөлігінде шамамен 30 минут пен 1-2 сағат уақыт аралығын алатынын көрсетті. Иероглифтердің қолданыс аясын кеңейту үшін өз бетінше жаттығуларды орындауды респонденттердің басым бөлігі тұрақты пайдаланбайтынын көрсетті. Сонымен қатар, студенттердің «Mind map» ментальды карталар құру тәсілін қолданатынын және фотографиялық жады арқылы есте сақтайтындарын мәлімдеген.

Бұл сауалнама нәтижесінен студенттер үшін иероглифті жаттау уақыт тарапынан көп ресурс-

тарды, қажырлы еңбекті талап ететіндігі және дәстүрлі түрде иероглифтерді қайталап жазу тәсілі ең тиімді тәсіл екендігі анықталды. Қытай тілі оқытушысы шектеулі уақыт шеңберінде студенттерге лингвистикалық және мамандығына қарай кәсіби терминдер кіріктірілген лексикалық бірліктерді мұқият таңдауды және студенттердің меңгеруіне күрделі болып табылатын иероглифтерді жазу мен жаттауды үйретуі керек.

Қорытынды

Көптеген ғалымдар мен білім беру саласы мамандарының айтуы бойынша бүгінгі күні шетел тілдерін игеру болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігінің маңызды құрамдас бөлігі, өйткені шетел тілінде еркін кәсіби қарым-қатынас орната алу мүмкіндігі оларға жаһандану жағдайында әлемдік аренада бәсекеге қабілетті және қарқынды дамып келе жатқан халықаралық қатынастардың ұтқыр қатысушылары болуға мүмкіндік береді. Техникалық мамандықтар студенттеріне шетел тілін үйрену мәдени тұрғыда дамуларына, халықаралық деңгейде өз кәсіби мәселелерін делдалдарсыз шешуге, яғни бәсекеге қабілетті маман иесі болуға мүмкіндік тудырады. Сол себепті олардың шетел тілін оның ішінде қытай тілін меңгеруі өзектілігі жоғары мәселе. Қытай тілінде коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру сөйлеу әрекетінің түрлері арқылы жүзеге асырылады. Қытай тілін оқудағы күрделі аспектілерінің бірі қытай иероглифтерін меңгеру. Жазылымды меңгеру үдерісінің мақсаты студенттердің бойында қытай иероглифтері туралы түсінікті қалыптастыру және оларды меңгерту жолдарын көрсету болып табылады. Қытай иероглифтері қытай мәдениетінің семантикалық, логикалық бейнесі сипатындағы «мәдени кодты» шешу жолы болып табылады және оны оқыту әдістемесін жетілдіруді талап етеді. Иероглифтерді меңгеру білім алушылардың сөйлеу, коммуникативтік құзыреттіліктерінің қалыптасуына әкеледі. Ал, техникалық бейіндегі студенттерге болашақ мамандығы бойынша шетелдік әріптестерімен қарым-қатынасқа түсу мүмкіндігін береді.

Әдебиеттер

1. Евдоксина Н.В. Психологические особенности изучения иностранного языка со студентами технических вузов // Вестник АГТУ. – 2007. – №2.
2. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М., 2000. – С. 29-30.
3. Перчаткина В. Г. Формирование профессиональной компетентности студентов в процессе профессионально-ориентированного обучения иностранному языку в техническом вузе // Вестник Казанского технологического университета. – 2013. – №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-professionalnoy-kompetentnosti-studentov-v-protseesse-professionalno-orientirovannogo-obucheniya-inostrannomu-yazyku-v> (қаралған күні: 22.06.2022).
4. Катъшев П. А., Мартемьянов Е. А. Мнемотехнические приемы в изучении китайской иероглифики // Вестник КемГУ. – 2015. – №4-3 (64). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mnemotekhnicheskie-priemy-v-izuchenii-kitayskoy-ieroglifiki> (қаралған күні: 20.06.2022).
5. Задорожных Д. П. Методика преподавания китайской иероглифической письменности // Векторы благополучия: экономика и социум. – 2014. – №1 (11). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodika-prepodavaniya-kitayskoy-ieroglificheskoy-pismennosti> (қаралған күні: 21.06.2022).
6. Лелюх Ю.В. Эффективные методы запоминания китайских иероглифов // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2015. – № 5-4. – С. 586-588; URL: <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=7173> (қаралған күні: 12.03.2020).
7. Проваторова О. Н. Проблема образа и семантики ранних китайских иероглифов // МНКО. – 2014. – №1 (44). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-obraza-i-semantiki-rannih-kitayskih-ieroglifov> (қаралған күні: 21.06.2022).
8. Просвиркина И.И., Стулей О.В. Обучение китайскому языку при помощи ментальных карт // Вестник ОГУ. – 2018. – №4 (216). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-kitayskomu-yazyku-pri-pomoschi-mentalnyh-kart> (қаралған күні: 21.06.2022).
9. Ши Хуншэн. Типы образования китайских иероглифов // Вестник Чувашского университета. – 2015. – №4. – С. 316-322.
10. Рубец М. В. Влияние китайского языка на мышление и культуру его носителей // История философии. – 2009. – №14. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-kitayskogo-yazyka-na-myshlenie-i-kulturu-ego-nositeley> (қаралған күні: 13.06.2022).
11. Малявин В. В. Китайская цивилизация. – М., 2000. – С. 379-380.
12. Seitova, G.; Kunakova, K.; Jeldybayeva, R.; Tursynali, Z. Formation of profession-oriented chinese language competency in non-language major students // Revista EntreLinguas, Araraquara. – 2021. – № 7 (2). DOI: 10.29051/el.v7iesp.2.15136. URL: <https://periodicos.fclar.unesp.br/entrelinguas/article/view/15136>. (қаралған күні: 18.05.2022.)
13. Демина Н. А. Методика преподавания практического китайского языка. – 2-е изд. – М.: Вост. лит., 2006. – 88 с.
14. Чжоу Юйгуан. Модернизация китайского языка и письменности // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1989. – С. 387.

References

- Chzhou Yuiguan (1989) Modernizatsiya kitaiskogo yazyka i pis'mennosti [Modernization of the Chinese language and writing], New in foreign linguistics. Moscow, p. 387 (In Russian)
- Demina N. A. (2006) Metodika prepodavaniia prakticheskogo kitaiskogo iazyka [Methodology for Teaching Practical Chinese]. (2nd ed.), Moscow: Vost. lit. p. 88 (In Russian)
- Evdoksina N.V. (2007) Psihologicheskie osobennosti izychniia inostrannogo iazyka so studentami tehnicheskikh vuzov [Psychological features of learning a foreign language with students of technical universities]. Bulletin of ASTU, vol.2. (In Russian)
- Ter-Minasova S. G. (2000) Yazyk i mezhkul'turnaya kommunikatsiya [Language and intercultural communication]. . Moscow. 29-30 pp. (In Russian)
- Katyshev P. A., Martem'yanov E. A. (2015) Mnemotekhnicheskie priemy v izuchenii kitaiskoi ieroglifiki [Mnemotechnical techniques in the study of Chinese characters]. Bulletin of KemGU, vol.4-3, no 64. 20.06.2022. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mnemotekhnicheskie-priemy-v-izuchenii-kitayskoy-ieroglifiki> (In Russian)
- Zadorozhnykh D. P. (2014) Metodika prepodavaniya kitaiskoi ieroglificheskoi pis'mennosti [Methods of teaching Chinese characters]. Vectors of well-being: economy and society, vol.1, no 11. 21.06.2022. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodika-prepodavaniya-kitayskoy-ieroglificheskoy-pismennosti> (In Russian)
- Lelyukh Yu.V.(2015) Effektivnye metody zapominaniya kitaiskikh ieroglifov [Effective Methods for Memorizing Chinese Characters]. International Journal of Applied and Basic Research, vol.5-4, pp. 586-588. 12.03.2020. URL: <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=7173> (In Russian)
- Malyavin V. V. (2000) Kitaiskaya tsivilizatsiya. [Chinese civilization]. pp. 379-380. Moscow. (In Russian)
- Perchatkina V. G. (2013) Formirovanie professional'noi kompetentnosti studentov v protseesse professional'no-orientirovannogo obucheniya inostrannomu yazyku v tehnicheskom vuzе [Formation of professional competence of students in the process of professionally oriented teaching of a foreign language in a technical university]. Bulletin of Kazan Technological University, vol.4. 22.06.2022 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-professionalnoy-kompetentnosti-studentov-v-protseesse-professionalno-orientirovannogo-obucheniya-inostrannomu-yazyku-v> (In Russian)

Provatorova O. N. (2014) Problema obraza i semantiki rannikh kitaiskikh ieroglifov [The problem of the image and semantics of early Chinese characters]. MNKO, vol.1, no 44. 21.06.2022 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-obraza-i-semantiki-rannih-kitayskih-ieroglifov> (In Russian)

Prosvirkina I.I., Stulei O.V. (2018) Obuchenie kitayskomu yazyku pri pomoshchi mental'nykh kart [Learning Chinese with Mind Maps]. Bulletin of OSU, vol. 4, no 216. 21.06.2022. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/obuchenie-kitayskomu-yazyku-pri-pomoschi-mentalnyh-kart> (In Russian)

Rubets M. V. (2009) Vliyanie kitaiskogo yazyka na myshlenie i kul'turu ego nositelei [The influence of the Chinese language on the thinking and culture of its speakers]. History of philosophy, vol. 14. 13.06.2022. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-kitayskogo-yazyka-na-myshlenie-i-kulturu-ego-nositeley> (In Russian)

Shi Hunshen (2015) Tipy obrazovaniia kitaiskikh ieroglifov. [Types of formation of Chinese characters]. Bulletin of the Chuvash University, vol. 4, 316-322 pp. (In Russian)

Seitova, G.; Kunakova, K.; Jeldybayeva, R.; Tursynali, Z. (2021) Formation of profession-oriented chinese language competency in non-language major students. Revista EntreLinguas, Araraquara, v. 7, (esp.2), e021010. <https://doi.org/10.29051/el.v7iesp.2.15136>